

PREGO DE FESTES DE SANT LLORENÇ DE L'ANY 1999

Enric Cuadra Coll

Bon vespre, amigues i amics. bon vespre, alarencs i forasters.

He d'agrair en primer lloc les paraules amables, exagerades per l'amistat d'en Toni Gomez, es vostre batlle. Per mi, es un honor estar aquí, davant vltros per fer aquest prego. També es una responsabilitat indefugible per moltes raons, perquè encara què un sap segur que no té cap altre títol de justificació que ser un alarenc allunyat del seu poble per unes circumstancies de treball i família. Unes circumstancies que m'han fet veí de Barcelona, la capital insubstituïble de la mediterrània en la qual tots vivim.

Aquesta gent que son aquí al darrera meu, els regidors de l'ajuntament, han cregut que aquest any podria ser jo a distreure la vostra atenció amb la vostra benevolència, el que es segur que hauré de menester. Però no voldria ser massa impertinent al desitjar-vos que l'any que ve pongueu tenir més sort i que s'ajuntament trobi qualcú mes honorable per fer es darrer prego del segle.

¿Que son les festes d'Alaior per a mi?. Ben segur, que una cosa gens diferent que el que son per vltros. Sobre tot, una ocasió de retrobar als amics, d'abeurar-te de l'aire i la llum del poble de la teva infantesa, d'empapar-te de l'ambient enlluernador de la festa, per fer una aproximació entranyable al que hem estat i som. Quan sabem que la eternitat tot just és mes llarga que la vida. Perquè las festes ens diuen tot això, i potser, de vegades, no ho veiem, no ho sentim, no ens fixem.

Agafeu qualssevol programa de festes, de qualssevol any, dels quaranta, dels cinquanta, dels seixanta, ... , d'aquest any inclòs, hi trobareu sempre el mateix:

- El dissabte, a la tarda, a les 5 de la tarda en punt, repicada de campanes i sortida dels gegants i cap-grossos acompanyats d'una banda de musica.

- El mateix dissabte a la tarda i el diumenge al mati, la colcada amb el seu recorregut acostumat i el jaleo a sa plaça.
- A mitja nit del diumenge, es castell de focs artificials.

I tot això acompanyat de competicions esportives a dojo, de ses completes a sant Pere nou, de s'aigu-rros, de la desfilada de crosses de la tarda del diumenge, de sa verbena a sa plaça nova del dilluns a la nit, de qualche exposició, o d'una conferencia, d'algun homenatge a un fill del poble o a un nou-vingut que l'han adoptat.

Aquestes son las instantànies que identifiquen les festes del poble d'Aló. Amb totes les semblances i deferències de les de la resta de illa. Però empenedors i originals, els programes ens demostren quelcom de diferent, que hem sapigut incorporar i quasi fer-ne tradició: Els partits de futbol dels anys cinquanta, amb Ramallets i Puchades, Kubala i Basora, Monsider i Sarossi, Iriondo i Zarra. Referències mítiques, que m'han deixat la meva inquebrantable afecció al futbol i a un club, s'Athletic de Bilbao, pel que té de referència de fidelitat a uns valors encara no malmesos pel mercantilisme que arrasa el que anomenen la lliga de les estrelles.

Bonu, també es veritat que mon pare era de la Real Societat, i per fer-li la punyeta res millor que ser de s'Athletic de Bilbao, el seu rival "regional" en deien llavors. Però avui i sempre fraternes organitzacions esportives d'un mateix poble, que tant ha lluitat per a la seva llibertat i per a la seva pau.

I els anys seixanta, aquí mateix, en aquest escenari, quan ja feia mes de deu anys que havien escombrat es vell matadero i sa fabrica de c'an timoner era s'orgull de s'industria des calçat des poble. Aquest que fou camp de batalla de bassarrotergers contra ramalers, amb els aliats des munt de l'àngel capitanejats per en Tolo Mica i en Miquel Marin, es primer ús d'aquest carrer sense cases. No mes al darrera de tot, hi havia sa fabrica de gel dels Escarras i es taller de ca'n Bernadi. Aquí mateix, deia, van començar els anys seixanta aquells festivals de la cançó menorquina que ambicionaven emular els de la mediterrània de Montjuïc. I el nom de Magda Sintes s'incorpora en l'imaginari col·lectiu del jovent i de les nostres avies com la referència eròtica-sentimental d'aquella "muchacha encantadora de Alayor".

I ara mateix quasi fa vint anys, es celebra la desfilada de crosses, que no se sap ben bé si som competidors de Munich o de Rio de Janeiro, dels carnivals gaditans o de les festes de la cervesa alemanyes. Tot això ho hem fet de diferent a Alaior, de diferent i millor. Això, sense esmentar - que no ho faré - tot el que significà durant més de trenta anys - dels 40 als 70 - el creixement en qualitat i en diversificació d'una indústria exemplar que reformà els hàbits alimentaris dels alarencs i dels menorquins. M'estic referint als gelats de la Menorquina que, mentres que es van a fer a Aló, van ser els millors del món ... amb permís del senyor Giolitti de Roma. Quan m'en recordo d'aquells gelats també ho faig d'alguns fets lligats a aquells noms de gelats de seqüència cronològica. El 51, l'any de sa primera comunió, el 53, quan va morir es meu padrí a Tudela, el 57, quan van fer sa revalida a s'Institut vell de Maó... pero també el record d'una dona meravellosa que es deia Rommy Schneider i d'un una pel·lícula amb es nom d'es gelat Sissi, que quasi ens va fer monàrquics als que érem més llaminers i fills de republicans.

Però vos deia que les festes tenen, per a mi, tres moments transcendents que les fan universals, des de la tradició, a través del temps i de l'espai, més enllà del format medieval en que es representen: Es focs artificials i els gegants i els cap-grossos, la colcada i el jaleo.

Som a sant Llorens, en ple agost, son festes d'estiu, son festes del sol, son festes de pagesos que celebren la collita i el que dona la terra i el bon temps. Son les festes de l'abundància. Son un homenatge als nostres orígens orientals, de la Grècia clàssica i més enllà dels primitius pobles de la Mediterrània. Per això, ses mestresses de casa - avui tothom, que no s'ens acusi de masclistes - preparen el millor que saben, adreçant ses finestres i emblancant ses façanes. Convidant els forasters, la família i els amics dels altres pobles que venen a passar ses festes. Parant taula a tothom amb lo millor de sa cuina i la rebosteria tradicional, abans feta a casa i cuita al forn, ara industrial i massificada. I es flabiol, l'instrument musical per excel·lència de les festes dionisíiques, ens convida a beure es gin, per connotar es sentit hedònic de la vida, com el que es vertaderament important, perquè no en tenim més que una. Per això si, fet col·lectivament, potser sense massa seny, però agermanats xalant al carrer, trencant els murs del refugi de la casa pròpia, més adequats per a guardar la intimitat dels

moments de neguits i dolors. Però s'alegria al carrer i a les festes, portes obertes a tothom.

"Sembla que ets d'Aló" ens han dit al llarg dels anys la gent dels altres pobles de la nostre illa. Si, no tanquem la porta. I encara no han compres que això vol dir gaudir més que ningú de la confiança dels nostres veïns, porta oberta i la clau al pany, entre gent honrada i generosa, hospitalària i treballadora, que no expulsa a ningú, que té els braços oberts a tots els que venen i han vingut al llarg dels anys al nostre poble. Més de mil forasters, d'andalusos i catalans, de gallecs i madrilenys, d'extremenys i bascos, de valencians i navarresos, fins i tot de mallorquins i asturians. I els estrangers, ja no invasors ni enemics, anglesos o italians, francesos i d'Holanda també, europeus o magrebíns. Mes de quatre-cents, em diu en Pau Morla. Tots amics, de cultures diferents, amb la dificultat de la llengua pròpia, però amb l'intima convicció de que som part d'un mateix gènere humà, i que habitem un mateix planeta, que ha patit masses guerres, que pateix massa misèria. Que tenim constància de les nostres limitacions, que la ciència i la historia ens ha mostrat la necessitat de les virtuts cíviqes del respecte a les diferencies, perquè tots som mescla, mestissatge, de cultura, de raçes - que poc que m'agrada aquesta paraula - perquè no hi ha religions ni ideologies que justifiquin l'enfrontament i l'exclusió.

Aquest estiu a Catalunya han succeït fets vergonyosos, a Terrassa i a Banyoles han hagut enfrontaments violents contra habitants de minories ètniques - en diuen - del Magreb. Jo no crec que pugui passar això entre noltros, per moltes raons i sobre tot per gratitud, per memòria. Perquè encara m'en recordo el que hem deia la meva besàvia, na Francisca Florit, vídua des doctor Vinent, que vivia en es carrer menor i que era de família pagesa: "Quan jo vaig anar a Alger, i tenia set anys, portava un vestit nou de llista amb retxes verdes i blanques, per anar a veure els meus concus i els meus cosins que van marxar de Menorca, fugint de la fam, els anys quaranta", i aquest viatge ella ho va fer al 1874. Ben segur que molts de voltros podrieu contar històries semblants. l'Alger va ser terra de refugi, de promisió per noltros, i allà mateix va néixer, fill d'una menorquina, d'una dona des Castell, de na Catalina Sintes, un escriptor, un intel·lectual que és, encara que mort, una referència ètica fonamental del nostre pensament cívic i democràtic. Un personatge, que a la joventut del meu temps ens va servir de guia i de mestre, i que es deia, que és l'Albert Camus. Som menorquins, de la mediterrània, fills d'una civilització que es la mare del

l'occident, com és la de l'antiga Grècia, on la mitologia fa néixer el mateix mot de Europa.

Fer patir es la única manera d'equivocar-se, ens deia Albert Camus a Caligula, per això a les festes hem de pretendre tot el contrari, gaudir de la vida, amb els amics i els veïns.

Quan la nit del diumenge els focs artificials s'enlairen en el firmament, més enllà de recordar-nos que son expressió del foc i de la llum contra les tenebres i que surten de la terra, per després diluir-se com a pluja fina com arc iris multicolor, també son un reclam per a la imaginació, per escollir el que volem veure, per escollir el que volem creure, en definitiva, per recordar-nos que som lliures. Això s'ens diu amb la pólvora del xinesos, que ens ha arribat pels àrabs, que s'ha escampat per totes les riberes de la mediterrània, i s'ha tornat universal. Sens dubte, es fàcil veure una referència poètica al prometeu, que roba el foc als deus, per a donar-lo als homes

Les festes ens recorden tot això, els gegants i els cap-grossos que tant agraden als al·lots i que ens introdueixen en el mon de la fabulació, en el de la literatura, en el de la mitologia i la historia. Son sers que representen quelcom diferent dels humans mateixos, però també tenen forma humana, en son metamorfosi, son més paral·lels que antagònics, tot i que representen valors contraposats.

Els gegants, fills de la terra, que lluiten contra els deus, que també son antropomòrfics, son expressió del caos i de la força. Els cap-grossos son la intel·ligència, la saviesa, els que fan les armes invencibles del Thor i del Sigfrid, o be representen als sarraïns contra els cristians en el temps de les creuades a l'Europa medieval.

Tot això ens arriba barrejat, mesclat per les tradicions: de la greco-llatina clasica, i de la egipcia-mesopotamica a traves de la tradició judeo-cristiana. Sense oblidar la escandinava-germànica que ens va arribar amb las invasions dels vandals del Genserico abans de que arribes a tunisià i a Hipona, allà a l'any 428-429, quan sant Agustí tot just havia acabat d'escriure la ciutat de Deu. I potser que els menorquins que evangelitzà el bisbe Sever, que oficialment eren arrians, fossin "vandalos" com el seu nom indica, andalusos d'Aló, vandalus, venen o van'dalo. I potser, per això, l'Angel Ruiz y Pablo

cantava: "blanca com totes elles i com gentil sultana, sobre un coster s'obira la vila d'Alaior"... "sultana!", ¿veieu?.

Parlant més seriosament, les representacions dels gegants i dels cap grossos a les festes son una invitació a la fantasia. Però sobre tot a la lectura de la literatura, de la historia, per que ens ajudi millor a entendre el que som i ens ajudi a incardinar com el més essencial de tots noltros el valor de la tolerància, perquè és el fruit de la diversitat, del mestissatge cultural de gents i pobles de tot arreu al llarg dels segles. La insularitat té una virtut. Arribar a l'illa com a foraster ja és una elecció prou dura i no serà gens fàcil canviar de lloc si no et trobes a gust, si penses que t'has equivocat. Però la gent d'aquesta terra t'ho posarà fàcil per que t'hi trobis be. Ho portem a la sang, és genètic, la insularitat es un catalitzador genial per al mestissatge, per a la integració, per a la convivència.

Si tornem a parlar de les festes, per ningú es cap secret, que el que "mola", que el que encoratge el fervor, l'esperit, el que enrevolta la passió i la alegria es el jaleo, al final de la colcada, ah! qu'en podria parlar hores de les emocions del jaleo.

La colcada i el jaleo son l'acte lúdic i litúrgic més important de les festes, son rites tradicionals que tenen tota la força representativa de la cultura de la nostra illa. Una cultura evolucionada, socialitzada, una representació teatralitzada dels conceptes d'organització social jerarquitzada en torn de la autoritat, de l'església. La colcada es l'ordre "natural" del poder i sant Llorenç ho beneeix tot, lo qual resulta paradoxal. Perquè el pobre sant Llorenç el varen cremar els poderosos per defensar ses seves creences. No importa ara que tinguin un contingut religiós o no, el que vull assenyalar es que els que cremen a sant Llorenç ho fan per intolerància i per manca de respecte en els que creuen, pensen, pensen i viuen de manera diferent.

El jaleo és a la plaça, com un circ roma. En un principi, els caixers son cavallers conqueridors, conservadors de l'ordre social, representat per la desfilada dels pagesos i dels senyors, de sa capellana i el saig, des caixer-batlle. Però la musica civilitzadora d'ençà del temps d'Osiris fa el miracle. La musica posa en diàleg els caixers i el poble, el jovent de tot arreu, al·lots i al·lotes, gent gran i forasters. I es crea l'espectacle, el rite, l'art que traspua el domini de s'animal que ja no s'encabrita, des cavall que es símbol de noblesa, d'animal que ha acompanyat a l'home en les conquestes i en les

feines del camp, que li dona el plaer de s'aventura i de sa caça. Es cavall com animal totèmic, es cavall, que ja no es toro, com potser ho era en la civilització argàrica o minoica. Es cavall convertit en l'element primordial de les festes, conqueridor de l'harmonia i de la joia ens ha tramés, en la plàstica des jaleo, amb tota la força simbòlica de la passió dels àrabs i els anglesos per aquest animal, els canvis socials profunds d'aquesta societat menorquina, democràtica i moderna.

A sa plaça d'Aló, jo he vist en es jaleo, aquestes transformacions. Des de la violència primitiva de la plàstica tel·lúrica del temps del Nicolau i d'en Rubi, fins a la revelació de l'art, de l'equilibri, del mestratge exemplificador de l'Amo de son Bou. I la incorporació de les dones, primer a la plaça i després com a caixeres. Sa rotja de Ferreries, la recordo la primera, expressió definitiva de la revolució sexual que ha conduït fins i tot a que avui governi a Menorca una dona, na Joana Barceló, perquè ho han volgut en llibertat els menorquins i els alaucencs també.

Diré també avui amb quins ulls he vist a sa capellana. Un home que des de la seva funció comunitària, ha après el valor del respecta i de la convivència amb els laics, amb la societat civil, que potser ha fet més que molts perquè això sigui possible. Això ja és més que suficient per mantenir l'orgull, sense cap mena de reserves ni rancúnies d'altre temps, de que ara gaudim d'unes festes de sant Llorenç en pau i en llibertat. I això es gràcies a homes i dones com ell, fidels a les seves creences, que han conformat també l'equipatge de valors morals i cívics que avui son la base de la nostra convivència.

Just a punt d'acabar, dues paraules pes caixer batlle, que és una figura singular, perquè ho heu volgut vosaltres. Amb la seva professió i dedicació al poble, en lo públic i en lo privat, quan esta al damunt del cavall, en mig de sa plaça, es sembla a aquella figura mítica de Quirón, sí, sí, com el nom de sa clínica de Barcelona que algú de voltros haurà visitat. Quirón, aquell centaure bondadós que va ensenyar la medicina a Asclepios, el deu més filantròpic de tots, el que evidencia fins a quin punt estan lligades la salut i la higiene dels homes amb les de les seves institucions quan els homes tenen la llibertat de escollir els seus governants.

Ja no tenc la joventut per aguantar tot es jaleo, però serà fàcil trobar-me a la plaça perquè he après a mantenir la passió de la

festa, una passió juvenil no gens inútil, sinó fertilitzadora de la convivència en joia i llibertat.

Quan mon pare va arribar a Alaior, l'any 1941, venia de ser depurat com a metge titular d'Arnedo en el 39 per raons ben fàcils d'entendre. Quan va arribar sant Llorenç, a s'ora des jaleo, en Perico Xerré, oficial de s'Ajuntament li va dir: "y ahora verá, doctor Cuadra un espectáculo original, con una música vibrante, que expresa mejor que nada el alma menorquina de estas fiestas", i en acabar, li va preguntar: "¿que le ha parecido, doctor Cuadra?" i mon pare li va contesta: "que es una jota riojana".

Però en Perico Xerré tenia molta raó, perquè això era la demostració palpable de la essència de s'anima menorquina, de s'esperit de la gent d'aquesta terra: la capacitat de integrar com a propi tot el que arriba de fora.

i la musica del jaleo, una jota riojana, es la idea que em fa combregar millor que res amb el record i l'exemple de mon pare. Per això m'agrada fer-ho cada any, aquí, entre voltros, el jaleo a sa plaça.

Per això, es fàcil que entengueu fins a quin punt es avui per a mi un honor, un plaer desitjar-vos a tots voltros unes bones festes!!!

!!!visca sant Llorenç i visca els alarencs!!!

i perquè no falti una reivindicació: !!!abolició de la llei d'estrangeria!!!

i perquè no falti s'alegria: aquí teniu! escolteu es flabioler!!!

que ara em toca callar, bones festes a tots!!!